

Baerne



In dit nummer o.a.:

- 🏠 De Vuursche tollenkwestie
- 🏠 'Hemel van bewegend Mozaïek'
- 🏠 Geboren, getogen: Mercia Vries-Lengers



Hét ware huis



Van Berkum Makelaars

Van Berkum Makelaars bv | Makelaars in en taxateurs van onroerende zaken
Nieuw Baarnstraat 93 Postbus 135 3740 AC Baarn | Lid NVM Wonen - BOG
telefoon (035) 541 84 45 | info@vanberkummakelaars.nl

VAN DE VOORZITTER

Voor u ligt de laatste *Baerne* van het jaar 2020. Een bijzonder jaar vanwege corona en alle hieruit voortvloeiende beperkende maatregelen. Ook onze vereniging heeft hier last van.

Zo is de Oudheidkamer lange tijd gesloten geweest, maar op 2 september jl. is deze – zij het beperkt – weer opengestaan voor bezoekers. Door de aangescherpte regels kon de feestelijke opening van de nieuwe expositie ‘125 jaar Baarnsche Courant’ op zaterdag 17 oktober jl. helaas niet doorgaan. Wel konden we wethouder Hugo Prakke als eerste bezoeker van deze expositie verwelkomen.

Gelukkig konden de werkzaamheden op de Oude Begraafplaats (OB) afgelopen seizoen onverminderd plaatsvinden. Het tuinseizoen zit er nu op en de begraafplaats gaat verzorgd de winter in. In oktober jl. werd de werkgroep opgeschrikt door het overlijden van het oudste OB-lid, Martin van der Woude. Hij was naast een zeer gewaardeerde vrijwilliger op de Oude Begraafplaats ook lid van de Archeologische Werkgroep. Met hem is een bijzonder mens heengegaan.

De Algemene Ledenvergadering, die het afgelopen voorjaar werd afgeblazen, is alsnog op 13 oktober jl. gehouden. Het jaarverslag over 2019, de jaarrekening over 2019 en de begroting voor 2020 zijn vastgesteld, en tevens is er afscheid genomen van bestuurslid Mingo van der Stoep. Drie jaar lang heeft hij de communicatie van de HKB verzorgd. Aan het eind van de vergadering verraste hij ons met een compilatie van zijn filmactiviteiten. Het resultaat is een prachtige korte promotiefilm, die we de

komende jaren kunnen inzetten bij onze activiteiten en evenementen. Tevens gaf Michiel Kruidenier een korte presentatie over de totstandkoming van zijn boek *Baarnse geschiedenissen* dat een bloemlezing van zijn vaders artikelen voor de *Baerne* bevat. Al met al was het een geslaagde avond!

De excursie naar het Airborne Museum moest vanwege te geringe belangstelling worden afgelast. Eenzelfde lot trof de lezing ‘Gek en Wijs tijdens Seijss’ van Frits Booy.

Door corona zijn we beperkt in onze activiteiten en dit zal zo blijven zolang de pandemie duurt. Gelukkig is het de redactie wel weer gelukt om de *Baerne*, gevuld met interessante en lezenswaardige artikelen, te laten verschijnen.

Rest mij tot slot, u en uw familie fijne feestdagen en een voorspoedig, maar bovenal gezond nieuw jaar toe te wensen!

Jan Baerends



INHOUD

Van de voorzitter	97
De Vuursche tollenkwestie	98
Gezocht: redactieleden en coördinator	
Communicatie	107
'Hemel van bewegend Mozaïek'	108
Aanwinsten derde kwartaal 2020	114
Verlenging '125 jaar <i>Baarnsche Courant</i> '	115
Geboren, getogen: Mercia Vries-Lengers	116
Colofon/agenda	128

Foto omslag: de entree van het Meanderziekenhuis in Baarn (coll. L. Verkaaik).

DE VUURSCHIE TOLLENKWESTIE

In de loop van de 19e eeuw werden overal in Nederland de hoofdwegen – oude zandpaden over de heide en over dijken die platgereden waren door paard en wagen - stuk voor stuk bestraat op initiatief van vermogende burgers, ook in de gemeente Baarn. Rijke Amsterdammers met buitenhuizen in deze omgeving wilden minder tijd doorbrengen in de vaak oncomfortabele koets en trekschuit waarmee ze jaarlijks de trek uit de grote stad ondernamen, met in hun kielzog het huishoudelijk personeel en het benodigde meubilair dat bij het naderen van de herfst ook allemaal weer terug moest naar de stad.

De geldschieters van een dergelijke straatweg verkregen het recht tol te heffen op het traject dat zij gefinancierd hadden. Onderstaand een reconstructie van de tollenkwestie net na de Tweede Wereldoorlog bij kasteel Drakensteyn.

door Kees Floor

Op zaterdagochtend 8 mei 1948 ging W. Knecht - hoofdagent van politie te Baarn, tevens onbezoldigd rijksveldwachter - polshoogte nemen op de Zevenlindenweg in Lage Vuursche. De weg werd gebruikt voor het verkeer naar Baarn en op die laan was op dat moment tuinman C. Blauwendraat samen met collega A. van der Starre bezig dwars over de weg een greppel te graven. Beide mannen waren bosarbeider en in dienst van mevrouw Bosch van Drakestein, ter plaatse ook wel 'de Spaanse donna Maria' genoemd.¹ Via haar rentmeester Streef had ze de opdracht gegeven het wegdek te vernielen om zo het verkeer te belemmeren of onmogelijk te maken. De greppel was 50 cm breed en ongeveer even diep. De bedoeling was dat haar mannen vervolgens dwars over de Koudelaan een tweede en gelijksoortige greppel zouden graven.

Hoofdagent Knecht vroeg zich af of mevrouw Bosch eigenlijk wel eigenaresse was van de vernielde weg. Hij stak zijn licht op bij H. van de Hoef, boswachter bij Staatsbosbeheer. Deze wist hem te vertellen dat ze slechts op

de helft van de weg eigendomsrechten kon doen gelden; de andere weghelft was van Staatsbosbeheer. De boswachter gaf dan ook aan voorman W. Hardeman de opdracht het gedeelte dat eigendom van de Staat was, weer in zijn oorspronkelijke staat terug te brengen. Tevens deed hij aangifte van het vernielen van de openbare weg.

Ruim drie weken later verzocht de Baarnse burgemeester mr Frans van Beeck Calkoen per brief d.d. 31-05-1948 gericht aan de Spaanse donna Maria *alle maatregelen na te laten die zouden kunnen leiden tot een conflict met de bestaande voorschriften*. Daarbij noemde hij expliciet het afsluiten van wegen en het aanbrengen van draadversperringen. Ook de pers zou later melden dat ze prikkeldraadversperringen had ingezet om het verkeer over haar grondgebied te beletten.

Eerder al had ze de Stulpsewaan afgesloten, waarna een inwoner uit Zeist in de mist tegen de totaal onverwachte slagboom aan reed, hetgeen aanzienlijke schade tot gevolg had gehad.

Boete

Het incident op de Zevenlindenweg gebeurde ongeveer twee weken nadat jhr Paulus Jan Bosch van Drakestein, ter plaatse bekend als 'de jonker', in hoger beroep was veroordeeld tot een boete van f 25 of vijf dagen hechtenis wegens het wederrechtelijk heffen van tol aan de Vuursche Steeg. Op die plek was sinds omstreeks 1854 tol geheven, maar de vergunning daarvoor was in 1944 komen te vervallen. Toch had hij drie jaar later door zijn zaakwaarnemer weer een tolboom laten plaatsen en was de 73-jarige tolgaarster Hendrika Kuus op 25 januari 1947 weer begonnen met het innen van

tolgelden. De jonker en zijn vrouw waren namelijk van mening dat het recht daartoe hen nog steeds toekwam. Overigens stond de politie van De Bilt diezelfde dag nog op de stoep. De tolgaarster werd gesommeerd de tolboom te openen en geopend te houden, waarna het Openbaar Ministerie de tolboom aan de ketting legde. De veroordeling en de opgelegde boete leidden tot de nodige irritatie bij het echtpaar, die kennelijk tot ontlading kwam bij onder andere de graafwerkzaamheden op de Zevenlindenweg.

De jonker en zijn vrouw bleven echter onbevoegden weren van hun eigendommen en hiel-



Plattegrond Lage Vuursche: Utrechtseweg of Maartensdijkselaan (Koudelaan), weg naar Loosdrecht (Loosdrechtse spoor), weg naar Hilversum (Kloosterlaan), weg naar Baarn (eerst Hooge Vuurscheweg, vanaf de driesprong noordoostwaarts Zevenlindenweg), weg naar Soestdijk (300 Roedenlaan) en de Vuursche Steeg. Rechts - buiten beeld - de Stulpsewaan. Uitsnede van een schets ter toelichting op de concessieaanvraag in 1853 van jhr mr Frederik L.H.J. Bosch van Drakestein (1825-1894) voor het verharden van de Vuursche Steeg met recht tot tolheffing. De donker getinte weggedeelten betreffen de te verharden wegen.



Dorpsgezicht Lage Vuursche met tolboom anno 1788, door graficus K.F. Bendorp naar een tekening van Jan Bulthuis (coll. SGV).

den vast aan het recht van tolheffing. Hadden ze een punt?

De Vuursche tol

In Lage Vuursche werd al sinds jaar en dag tol geheven. In de 18e eeuw stond de tolboom midden in het dorp bij het Rechthuis. In die tijd waren de meeste wegen nog zandwegen; grind- of straatwegen waren zeldzaam. In de 19e eeuw begon dat langzaam te veranderen: er werd gewerkt aan de verbetering van het bestaande wegennet en de uitbreiding

daarvan. Het Rijk en de provincie beschikten echter niet over voldoende middelen om alle gewenste plannen te realiseren, maar (vermogende) particulieren boden de helpende hand. Ze konden een concessie aanvragen, die vervolgens werd toegekend bij Koninklijk Besluit (KB). In zo'n besluit werd onder andere vastgelegd hoe de aanleg of verharding van een weg moest worden uitgevoerd. Tegelijkertijd kregen de zogeheten concessionarissen toestemming om tol te heffen of de tol te verpachten. Een lijst met toegestane tarieven werd bij het

KB gevoegd en bij de tolboom moest een bord komen waarop de toltarieven waren vermeld.

De Vuursche Steeg

Een van de wegen die volgens deze formule werd verhard, was de Vuursche Steeg, gelegen in de gemeenten De Vuursche en De Bilt. In 1853 werd namelijk aan het Eerste Kamerlid jhr mr Frederik Lodewijk Herbert Jan Bosch van Drakestein (1799-1866) een concessie verleend om deze weg te verharden met grind. Het ging om het traject van het huis *Drakensteyn* langs het logement De Vuursche tot aan het kruispunt bij het reeds (en nog) bestaande tolhuis aan de Maartensdijkseweg. Bosch mocht tol heffen voor het gebruik van de weg, op voorwaarde dat het tolhek zou worden geplaatst in de buurt van dat tolhuis. De tolboom bij het logement De Vuursche moest worden geruimd en de tolheffing op die plek moest stoppen.

Zes jaar later volgde een concessie voor het begrinden van het verlengde van de Vuursche Steeg (thans Vuurscheweg, Bilthoven) tot aan de straatweg van De Bilt naar Soestdijk. De aansluiting tussen de beide wegen moest gerealiseerd worden op een punt iets ten noorden van een van de tolhuizen aan die straatweg, de zogeheten tol op de heide, waar op dat moment G. Verhoef woonde. Concessionaris Bosch mocht ook voor het gebruik van dit gedeelte tol heffen; de tolboom moest weer geplaatst worden bij het tolhuis aan de Maartensdijkseweg.

In de KB's waarin een en ander werd geregeld, ontbrak een datum waarop de concessie zou aflopen. Wel werd nadrukkelijk vermeld dat de tolopbrengsten waren bedoeld voor goed en duurzaam onderhoud van de weg en dat de concessie zou worden ingetrokken als dat niet

het geval zo bleek te zijn. Ook was tolheffing uitsluitend toegestaan volgens de bijgevoegde tarievenlijsten.

Veranderend verkeersaanbod

In het begin van de 20e eeuw trad er verandering op in de manier waarop men zich beroepsmatig of recreatief ging verplaatsen. Fiets, motorfiets en personenauto werden steeds populairder, en eerder al was het verkeer van vrachtauto's en bussen flink toegenomen. Ook bij de tolheffing kon men steeds minder om deze nieuwe vervoersmiddelen heen en moesten de tarievenlijsten, en dus ook de concessies, aangepast worden aan de nieuwe situatie. Dat gebeurde bij de Vuursche Steeg uiteindelijk in 1919. Aan het iets geactualiseerde tarievenoverzicht werden gemotoriseerde voertuigen toegevoegd. De schaapskuddes, koebeesten, hondenkarren en mallejans bleven echter tot de formele beëindiging van de tolheffing tijdens de Tweede Wereldoorlog op de tarievenlijst vermeld staan.

Beperkte duur

Het KB van 1919 was het eerste in een reeks waarin de toestemming tot tolheffing voor een beperkte duur werd verleend. De concessionaris moest steeds voor het aflopen van een periode verlenging aanvragen, die slechts via een nieuw KB kon worden toegestaan. Eerst ging het nog om een periode van drie jaar, uiteindelijk was het nog slechts een half jaar.

Sinds 1932 was de concessie in handen van jhr Paulus Jan Bosch van Drakestein, achterkleinzoon van de eerste concessionaris en die was verleend tot en met 30 juni 1944; een verzoek tot verlenging werd niet ingediend of was niet-ontvangen.



Het huis Drakensteyn te Lage Vuursche, anno 1910.

Het was overigens zeer twijfelachtig of een aanvraag van de jonker zou zijn gehonoreerd. Hoewel de tol winstgevend was - hij hield er in de jaren 1930 gemiddeld f 1.500,- per jaar aan over - kwam dat geld niet ten goede aan het onderhoud van de slecht begaanbare weg. Voor Rijk, provincie en betrokken gemeenten, de Vuursche was inmiddels toegevoegd aan de gemeente Baarn, was de kous daarmee af: voortaan was de Vuursche Steeg tolvrij.

Wederrechtelijke tolheffing

Althans, dat had hij moeten zijn. De tol bleef echter gewoon illegaal in gebruik. De gemeente Baarn had dat geconstateerd en werd erdoor in verlegenheid gebracht. De toch al niet

als daadkrachtig bekend staande burgemeester Godert Jacob Karel baron van Lynden van Horstwaerde en Riethoeven zocht contact met de provincie om te overleggen over een eventueel optreden. Dat gaf hooguit aanleiding tot enkele dreigbrieven van de kant van het provinciebestuur; een toezegging van Bosch van Drakestein om verder van tolheffing af te zien kwam er niet. Tijdens onderhandelingen over het beëindigen van de tol toonde de jonker zich volgens de provincie 'onhandelbaar', dus dat leverde niets op.

In de winter 1944/45 werd de tol echter op last van de bezettende macht blijvend opengesteld. Na de bevrijding werd het enige tijd stil rond de tol. Het echtpaar Bosch van Drakestein

werd als politieke delinquenten² vastgezet. In 1946 vernietigde een Utrechts tribunaal echter de drie tegen het echtpaar ingebrachte beschuldigingen, zodat ze op 15 oktober van dat jaar vrij kwamen en hun vermeende rechten op tolheffing weer konden doen gelden. Op 25 januari 1947 werd de tolheffing hervat; het leverde de jonker de eerder genoemde boete van f 25,- op.

Zo gemakkelijk kwam kasteelvrouw Marita de la Concepcion Fernanda Timotea Antonia Sorela y del Corral er na het aan het begin be-



Dit tarievenbord stond bij de tol op de Hilversumse-weg (foto: Jacq. Stevens/De Gooi- en Eemlander).

schreven incident in 1948 niet vanaf, zoals we verderop zullen zien. Maar eerst gaan we na of de kwaliteit van de weg het draagvlak voor tolheffing ten goede had kunnen komen.

Slecht wegdek

Dat bleek beslist niet het geval. In oktober 1945 attendeerden de bewoners van de Vuurscheweg, waaronder het gezin van de tolgaarster, het provinciebestuur op de slechte toestand waarin de weg zich bevond.

In 1946 schreef mr dr C. Sleeswyk uit Lage Vuursche de gemeente Baarn dat de weg zinderogen verslechterde. Hij zou er daarna nog enkele vervolgbrieven aan wijden.

De directeur Gemeentewerken rapporteerde aan de burgemeester van Baarn en toonde keer op keer aan dat de weg zich in slechte staat bevond.

De Baarnse huisarts H. Heijbroek, die enkele malen per week visites reed in Lage Vuursche, was in 1948 bang dat zijn met grote moeite verworven nieuwe auto de ritten over de weg vol kuilen niet lang zou kunnen volhouden.

Overste A.A.M. van Rhijn van het St. Elisabeth Sanatorium in Lage Vuursche vroeg het gemeentebestuur in datzelfde jaar actie te ondernemen omdat de weg, die ook gebruikt moest worden om haar bewoners bij ziekte per ambulance naar het ziekenhuis in Utrecht of Hilversum te vervoeren, een en al kuil was, zodat de te vervoeren patiënt onvermijdelijk doorelkaar geschud werd.

Ook bij de ANWB en de KNAC regende het in die jaren klachten over de ondermaatse berijdbaarheid van de weg.

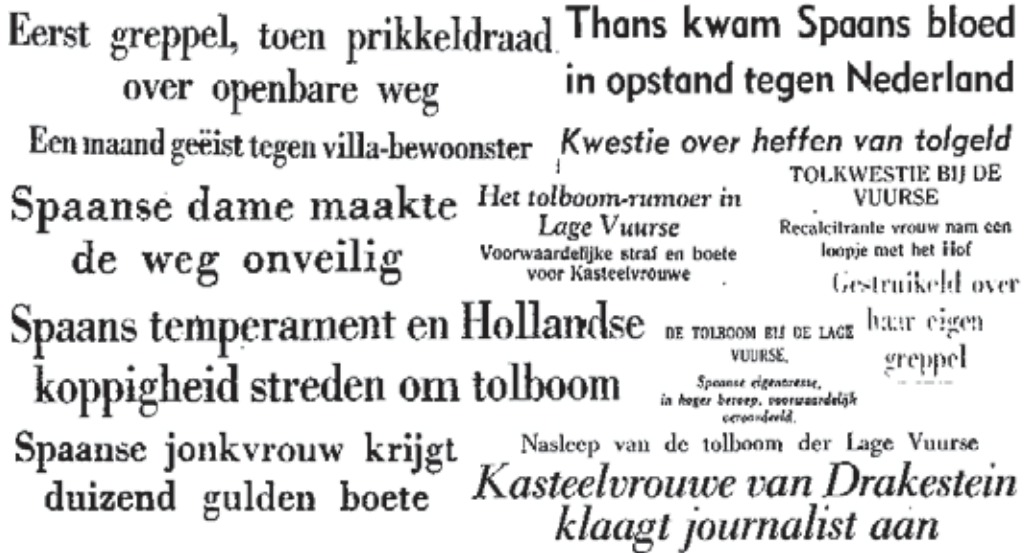
Zondag 31 oktober 1948 vond er een ernstig verkeersongeluk plaats. Een motorrijder was door een van de vele kuilen die in de weg

aanwezig waren, de macht over het stuur kwijtgeraakt en in een sloot terecht gekomen. Het slachtoffer moest met een hersenschudding per ambulance naar het ziekenhuis in Baarn vervoerd worden, wat voor Van Beeck Calkoen een aanleiding vormde om de jonker weer eens op zijn verplichtingen te wijzen. Op deze manier kon de jonker de erkenning van zijn tolrecht wel vergeten. De weg was bovendien al voor de oorlog geplaatst op de provinciale lijst van tertiaire wegen. Er werd aan gewerkt om al deze wegen zo spoedig mogelijk definitief tolvrij te maken, dus een terugkeer naar tolheffing zat er dus echt niet in.

Veroordeling

Het graven van greppels en het aanbrengen van versperringen op verkeerswegen kan uiteraard niet door de beugel. Donna Maria kreeg in

oktober 1948 van de politierechter in Utrecht dan ook een maand gevangenisstraf opgelegd. Een jaar later werd ze door het gerechtshof in Amsterdam - na vier keer niet te zijn komen opdagen - in hoger beroep bij verstek veroordeeld tot een maand voorwaardelijk en een boete van f 1.000,- subsidiair 3 maanden hechtenis. De zaak werd in de media breed uitgemeten. Vaak was het smullen van de sappige krantenverhalen met de aandachttrekkende koppen, waarbij de waarheid en de realiteit soms uit het oog werden verloren. Zo werden alle incidenten rond de tol op haar naam geschreven. De eerste boete van f 25,- was uitgedeeld aan de jonker voor het wederrechtelijk innen van tolgelden en niet, zoals de pers wilde doen geloven, aan zijn echtgenote vanwege het tijdens scheldpartijen beledigen van een ambtenaar in functie. De woordenwisselingen die zou-



Een collage van krantenkoppen uit de jaren 1948-1952, 1959 en 1965 (bron: Delpher.nl).

den hebben plaatsgehad tussen de inspecteur van politie Brink uit De Bilt en de Madrileense Maria zijn niet in het opgemaakte proces-verbaal terug te vinden.

Hetze

In de kranten werd de kasteelvrouw bij voorkeur aangeduid met haar volledige naam: Maria de la Concepcion Fernanda Timotea Antonia Sorela y del Corral. Alle vooroordelen en stereotypen die er over Spaanse dames de ronde deden, werden uit de kast gehaald. Men aarzelde niet te beginnen over Spaans temperament, Spaanse opvliendheid en Spaans bloed dat botste met de Nederlandse nuchterheid en in opstand kwam tegen Nederland en de Nederlandse wet. Ze werd een recalctrante Spaanse jonkvrouw genoemd, die haar omgeving trachtte te terroriseren. Ze negeerde hooghartig de Tachtigjarige oorlog en ging tolgeld heffen van onze brave weggebruikers. Aantoonbaar niet waar, want de tolheffing was in gang gezet door de zaakwaarnemer van de jonker. Ook duidde men haar aan als Spaanse schone, om vervolgens in hetzelfde artikel te melden dat ze vier keer niet was komen opdagen. De rechtbankverslaggevers hadden haar dus niet in levende lijve gezien. Ze konden zich dan ook onmogelijk zelf een oordeel gevormd hebben over haar uiterlijk, zo dat al voor het verslaan van de rechtszaak relevant zou zijn geweest. Tenslotte werd haar nog haar oorlogsverleden aangewreven, waarvan ze eerder was gezuiverd.

De 'hetze' in de pers ging Maria bepaald niet in de koude kleren zitten. Toen een verslaggever van *Het Vrije Volk*, die in 1951 bij een poging tot een interview niet verder was gekomen dan het hek van *Drakensteyn*, schreef dat ze

een jaar geïnterneerd was geweest in verband met door haar aan Duitse officieren bewezen attenties, was de maat vol. Ze klaagde de krant in de persoon van chef-redacteur E. Messer aan vanwege het artikel dat ter zitting eufemistisch *weinig vleiend voor mevrouw Bosch van Drakestein* werd genoemd en ze gaf aan dat ze *steeds aan de goede kant had gestaan*. Dat de verslaggever ook nog had geschreven dat zij *een tirannieke verschijning was die niet scheen te weten dat de Tachtigjarige oorlog al lang voorbij is* liet haar koud. De krant werd veroordeeld wegens smaadschrift en kreeg een boete opgelegd van f 300,-. Aanvankelijk had de kasteelvrouw een schadevergoeding geëist van f 10.000,-, maar die eis trok ze later weer in.

Vertrek uit Drakensteyn

Achteraf zou het geld zeer welkom geweest zijn. In 1952 scheidde ze namelijk van tafel en bed, en drie jaar later overleed haar gewezen echtgenoot op 54-jarige leeftijd aan een beroerte. Tóen bleek dat hij haar had ontferd, zodat ze haar uitgavenpatroon drastisch moest bijstellen. Haar zoon verkocht het landgoed in 1959 aan prinses Beatrix, maar zijn moeder was het daar niet mee eens en weigerde tot het laatste moment het kasteel te verlaten. Later heeft ze nog wel geprobeerd de koop via de rechter ongedaan te maken, maar zonder succes. Uiteindelijk kwam ze, althans volgens een niet nagekomen krantenbericht,³ bijstand trekkend te wonen op een zolderkamertje in Laanstraat 87 twee hoog tussen een drogisterij en een wassalon en tegenover een bar.⁴

Vervolgens ebde de aandacht voor wat de Vuursche tollenkwestie was gaan heten, geleidelijk weg. Voortaan waren de wegen in de regio goed berijdbaar en tolvrij. Alleen het tol-



Het tolhuis op de hoek van de Maartensdijkseweg en de Vuursche Steeg, ca. 1950 (coll. RHCVV).

huis op de hoek van de Vuursche Steeg en de Maartensdijkse weg, de zogenoemde 'Tol van Kuus', herinnert nog aan de verwickelingen in het verleden.



Beeld

Afkomstig uit Het Utrechts Archief, tenzij anders aangegeven.

Noten

- 1 Marita de la Concepcion F.T.A. Sorela y del Corral (Madrid, 1902- Baarn, 1984). Trouwde in 1929 te Brussel met P.J. Bosch van Drakestein.
- 2 *Het Parool* d.d. 05-04-1949 en het *Algemeen Handelsblad* d.d. 29-10-1949.
- 3 *Noord-Bevelands Nieuws- en advertentieblad* d.d. 21-08-1965.
- 4 Laanstraat 87 is tegenwoordig de locatie van bloemist Four Seasons (v/h de Minikorf), rechts

naast Jumbo Den Blanken. De bar aan de overkant heet nu Nieuw Tivoli.

Bronnen

Archief Eemland (AE): toegang 0480-Gemeente Baarn 1814-1950, inv.nrs. 1775 en 1813.

Het Utrechts Archief (HUA): toegang 1201-Gedeputeerde Staten van Utrecht 1920-1954, inv.nrs. 5030, 5031 en 5052; en toegang 365-Familie Bosch van Drakestein, inv.nr. 22.

Regionaal Historisch Centrum Vecht en Venen (RHCVV): toegang 0895-Gemeente De Bilt 1811-1931 (1966), inv.nr. 470 en toegang 1021-Gemeente De Bilt 1932-1987, inv.nr. 3147. Streekarchief Gooi en Vechtstreek. (SGV)

Vaderlandsche gezichten/Tegenwoordige Staat der Vereenigde Nederlanden (1788)

Diverse krantenartikelen uit 1948-1952, 1959, 1965.

GEZOCHT:

REDACTIELEDEN EN COÖRDINATOR COMMUNICATIE

Redactie Baerne

Eric Lorier heeft wegens een wijziging in zijn functie voor De Gooi- en Eemlander zijn medewerking aan dit tijdschrift opgezegd. Vandaar dat de redactie heel graag in contact komt met (gast) auteurs en/of mensen die het leuk vinden om iets in de geschiedenis van Baarn uit te pluizen of in een familie van Barinezen (geboren en getogen inwoners van Baarn) in het zonnetje te zetten of een oud Baarns pand en/of bedrijf te onderzoeken. Het is fijn als je de weg kunt vinden in (online) archieven, maar het belangrijkste is de zin om iets te onderzoeken, bronvermelding aan te houden en het leuk vinden om een verhaal te schrijven.

Reacties graag mailen naar redactie@historischedkringbaerne.nl.

Coördinator Communicatie

Wegens drukke bezigheden voor RTV Baarn en zijn eigen bedrijf heeft Mingo van der Stoep de werkgroep Communicatie onlangs verlaten. De HKB is nu naarstig op zoek naar een nieuwe coördinator die de website kan updaten met nieuws, de nieuwsbrief kan opmaken naar een recent ontworpen sjabloon, en aansprekende promotiemiddelen kan vormgeven (banners, ledenwerfflyers, affiches voor exposities in de Oudheidkamer e.d.

Ervaring met InDesign en/of Wordpress is handig, maar niet persé noodzakelijk.

Wilt u meer weten over deze vacature, mailt u dan naar secretaris@historischedkringbaerne.nl.



'HEMEL VAN BEWEGEND MOZAÏEK'

Vijftientig uit straattegels opschietende 'stengels' bij de ingang van de Baarnse vestiging van het Meanderziekenhuis vormen de dragers van een glazen luifel in vijf delen. De stengels lijken de toegang naar de draaideur te verbergen, de gekleurde mozaïekvlakken van de vijf luifels worden door zonlicht op de grond geprojecteerd. Wat is de betekenis van dit kunstwerk dat precies in de looproute naar het glazen portaal staat?

door Douwe van der Meulen



Projectie van de gekleurde wolken op de grond, het rood-witte lint scheidt de bezoekersstromen gedurende de covid-19-uitbraak in 2020 (foto: auteur).

Bij nadere inspectie zijn de stelen geleed als bij snelgroeïende bamboe. Op de bast van de stengels staan namen te lezen van 'sponsors'. Maar ook de naam Verkaaik en het jaartal 1996. Het was de aanleiding om over het kunstwerk contact te zoeken met Meander.

In 1996 kreeg de benedenverdieping een nieuwe hoofdingang. Het kunstwerk in de vorm van een luifel bij de draaideur werd gemaakt

door de Nijkerkse kunstenaar Linda Verkaaik. Het kunstwerk in de vorm van een luifel draagt de titel 'Hemel van bewegend Mozaïek' en is ontleend aan een literaire bron. Zo verbaast een rijke bramenplukker in een boek van Godfried Bomans zich over de schoonheid van de wereld om hem heen, waarbij hij de lucht ziet als gewelven van bewegend mozaïek.

Het Baarnse ziekenhuis verhuist rond 1970 van de Torenlaan naar de huidige plek in het Bosje van IJsendijk (het Maarschalksbos) en in 1991 fuseert dit ziekenhuis met Zonnegloren in Soest tot Medisch Centrum Molendael. Vijf jaar later wordt besloten een nieuwe vleugel tegen het oude gebouw te plaatsen. Het nieuwe ziekenhuis zal 35 miljoen gulden gaan kosten. Het nieuwe aantal bedden (162) bedden was echter veel minder dan de 277 die de ziekenhuizen in Baarn en Soest samen bezaten voorafgaand aan de fusie. Wel krijgen de medici voortaan de beschikking over een moderne MRI-scan. Dit nieuwe MC Meander wordt een *short-stay* ziekenhuis met dagverpleging en de afdeling *Intensive Care* komt te vervallen. De familiekamers, bestemd voor familieleden die dicht bij hun zieke verwant(en) wensen te verblijven, worden gesponsord door de stichting Vrienden van Molendael. De opening van het gebouw is 14 december 1997 verricht door de toenmalige minister van Volksgezondheid Els Borst-Ellers (1932-2014).

Het kunstwerk

De 'Hemel van bewegend Mozaïek' bestaat uit vijf elkaar overlappende 'wolken'. De perspexvlakken van het mozaïek zijn voorzien van gekleurde folie in de kleuren rood, blauw, groen en geel. Doordat de vijf luifeldelen (wolken) elkaar overlappen worden de kleuren door het zonlicht vermengd en ontstaan ook de tinten oranje en paars. De veranderende kleurschaduw kan worden gezien als een reflectie over de schaduwkant van het bestaan.

De vijf wolken worden gedragen door metalen, licht gebogen buizen in de vorm van gelede bamboestengels. Deze steken ver boven de dakconstructie uit: ertussen zweven de verspringende wolken. Van bovenaf gezien valt ook het ritme van de bestrating op. In de zalmroze kleur van de tegels (ook de gevel van het ziekenhuis is zalmroze) zijn witte en zwarte vlakken aangebracht die werken als de schaduwval van de luifel.

Het contact met de kunstcommissie van het ziekenhuis kwam tot stand toen Linda Verkaaik exposeerde bij galerie De Hazelaar in Soest. 'Hemel van bewegend Mozaïek' is gebaseerd op een reeks projecten die Verkaaik de jaren daarvoor realiseerde.

Zo had Verkaaik op het Terschellingse Oerolfestival een schotsenproject met als titel *Wie kan over water lopen*. Het bestond uit drijvende schotsen, gemaakt van bamboe en doek, op het meertje dat de Doodemanskisten heet. Het idee voor dat Oerolproject was ontstaan toen de kunstenaar zich bij het redden van een hond bewust werd van de ijslaag op het water.



Het kunstwerk van bovenaf, kort na de opening.



Juwelier van Doorm

Brinkstraat 14-16 Baarn Tel: 035-5413107

Maurice Lacroix

Bruno Söhnle

Seiko

Pulsar

Breil

Danish Design

Tommy Hilfiger

Zinzi

Rosa di Luca



ZANDVOORTWEG 1A
3741 BA BAARN
TELEFOON: 035 541 2063

SCHILDERSBEDRIJF



u.d. Horst

NACHTEGAALLAAN 43 - 3741 WT BAARN



Welkom bij Eethuys-Cafe "De Generaal"

Eethuys-Cafe "De Generaal" is gesitueerd in het stijlvolle monumentale pand uit 1870 dat in haar oorspronkelijke functie jarenlang dienst heeft gedaan als station Baarn, inclusief wachtkamer voor de Koninklijke familie. Het restaurant grenst aan het populaire wandel- en fietsgebied het Baarnsche Bos en is gemakkelijk bereikbaar met de trein of de auto (parkeren gratis).

Dagelijks geopend

Eethuys-Cafe "De Generaal" is dagelijks geopend vanaf 10:00 uur. De keuken is vanaf 12:00 uur geopend, waarna het ook mogelijk is om uit de zeer gevarieerde menukaart te bestellen.

Groot terras

Het restaurant beschikt over twee ruime zalen en een groot terras. In de zomer is het mogelijk, zolang het weer het toelaat, om buiten te dineren. Reserveren is niet noodzakelijk maar wordt echter wel aangeraden.

Wij staan u gaarne telefonisch te woord voor verdere vragen of reserveringen Eethuys-Cafe "De Generaal", Lt. Generaal van Heutszlaan 5, 3743 JL Baarn - Tel: (035) 5421784.

De waaierachtige motieven van de wolken zijn afgeleid van de uitkristallisatie en breuklijnen van echte ijspatronen die Verkaaik eerder gebruikte voor de 'ijsschotsen' van het Oerolproject. De luifel bestaat uit vijf cirkelvormige wolken van twee grote en drie kleinere in hetzelfde patroon. Bij het in het water trekken van de op het land in elkaar gezette schotsen, ontstond het idee om de vormen als een luifel te gebruiken.

Teksten spelen vaker een rol bij het werk van Verkaaik. Zo maakte ze in 1995 voor een project in Utrecht een brug met vliegers en bamboe, waarbij op de metalen bamboes teksten en tekeningen waren gelast. Op de metalen bamboestokken bij Meander staan naast literaire teksten, van bijvoorbeeld M. Vasalis: *En het licht hangt stil in de blaren*. Verder staan op de bamboestengels de namen van sponsorbedrijven en particulieren uit Soest en Baarn. Een aantal bedrijfsnamen is inmiddels uit het adresboek van Baarn verdwenen, zoals uitgeverij Bosch & Keuning, Polygram, maar ook de onlangs opgeheven Baarnse afdeling van de Maatschappij tot Nut van 't Algemeen. Verder staan de symbolen van de natuurelementen water, vuur, aarde en lucht op de palen afgebeeld.

Symboliek

Het getal vijf komt vaak voor in het kunstwerk. Zo worden de vijf wolken gedragen door 5x5 bamboestokken. De naam 'Hemel van bewegend Mozaïek' verwijst naar de elementen die het menselijk leven regeren: water, lucht, aarde en vuur met de mens als vijfde element daartussen. Het **water** van de vijf wolkentableaus loopt hellend af naar een afvoerbuï. Het zien

stromen en het horen lopen van het water van het ene naar het andere plateau doet denken aan rijstvelden en watervallen. Dit stromende water staat symbool voor de levensstroom, beweging, contact met de buitenwereld en het leven.

De **lucht** wordt in het mozaïek zichtbaar gemaakt als wolkenpatronen, bewegend door de stand van de zon.

De verbinding met de **aarde**, voedselbron voor plant, dier en mens wordt gesymboliseerd door de bamboestengels die er op groeien.

Het **vuur** wordt uitgebeeld door het zonlicht dat de vlakken projecteert op de onderliggende straattegels. Het bovenaanzicht doet bij geschikte lichtinval denken aan een Tiffany-lamp. Bovendien geeft de zon warmte op de strategisch geplaatste bankjes.

De **mens** loopt als vijfde element tussen de vier



Een aantal zitelementen in 2020 (foto: auteur).

andere elementen, onder de luifeldelen en langs de bamboestokken. Daarbij kan menselijk contact worden gezocht op de bijbehorende bankjes.

Op het pleintje bij de luifel staan vijf zitelementen van ongeveer een halve meter hoog, die bedekt zijn met een mozaïek van gekleurde tegels. Ze zijn bedoeld als stootblokken ter voorkoming van doorrijdende auto's. Bij de luifel werden in het jaar na de opening nog drie zitbanken in datzelfde patroon geplaatst. Op die zitbanken staan kindertekeningen in mozaïek afgebeeld. Wegens slecht onderhoud zijn de banken later naar het adres van de kunstenaar verplaatst.

Symboliek

Het kunstwerk van Linda Verkaaik lijkt symbool te staan voor het bestaan van het Baarnse ziekenhuis. Eind vorige eeuw leken de bomen van Molendaal nog tot in de hemel te groeien. Vrij snel na de opening werd het ziekenhuis door het weekblad *Elsevier* zelfs uitgeroepen tot het beste perifere ziekenhuis van Nederland. Er kwamen echter steeds meer donkere wolken dreigend aan de hemel, de organisatie van de medische zorg kwam in beweging. Reeds in 2002 fuseerde MC Molendaal met het Amersfoortse Eemland Ziekenhuis tot Meander. De locatie Baarn werd daarom omgebouwd van breed basisziekenhuis naar profielziekenhuis, en ging zich meer richten op ambulante zorg. Anno 2020 staat een groot gedeelte van het gebouw leeg. De vrijgekomen ruimtes worden gehuurd door onder meer huisartsen, tandartsen en een zorgpension. Er werken tegenwoordig nog 20 tot 25 personen. Het gebouw is eigendom van Meander, de grond is van de gemeente. In de laatste Visie Wonen van de gemeente Baarn staat de locatie genoemd als



een plek waar gewoond zou kunnen worden. Of het zover komt? Voorlopig schittert de *Hemel van bewegend Mozaïek* boven de passanten die een bezoek brengen aan het medisch centrum.



Beeld

Afkomstig uit de collectie van de kunstenaar L. Verkaaik, tenzij anders aangegeven.

Bronnen

Archief HKB

Archief Linda Verkaaik

'Gewelven als bewegend mozaïek - Kunst verfraait Baarns ziekenhuis' door Margriet van Seumeren in *Gooi- en Eemlander* d.d. 16-01-1997.

AANWINSTEN DERDE KWARTAAL 2020

Tijdens het afgelopen kwartaal is de schat van de Oudheidkamer met 15 objecten uitgebreid, waaronder 8 boeken en 4 promotieartikelen. Op onderstaande foto ziet u een selectie van de recente giften en/of aankopen. Wij danken de gulle gevers van harte! Mocht u van zins zijn om op te ruimen en treft u tijdens die actie spullen aan die van Baarnse afkomst zijn of als onderwerp Baarn hebben? In de collectie van de Oudheidkamer zullen ze een goed tehuis vinden.



Boek Tiental 1934, kinderliedjes gezongen door Jacob Hamel's A.V.R.O. kinderkoor; boek Baarnsche Boeren & Families, verhalen over het boerenleven in Baarn tussen 1850-2020, red. Leen Bakker; boek De zussen Van Gogh, door Willem-Jan Verlinden; fotoboek Covid-19 2020, door D. Willis; vijf briefkaarten uit de serie 'Voor Vrijheid en Recht' (uitgever G.J. Wessels, mei 1945 Baarn); pentekening van koningin Emma, door ddd; muurijzer van De Verroestte Schaar, een voormalige boerderij van een kleermaker die tussen De Drie Rieten Dakjes (rijtjeswoningen en/of winkels in de vorm van een langgerekte boerderij in de Laanstraat, o.a. bakkerij Hamelink) en de villa Quatre Bras (de viersprong, hoek Oranjestraat/Stationsweg) stond.



Een tentoonstelling bij de Historische Kring Baerne over de geschiedenis van de Baarnsche Courant.
De tentoonstelling is verlengd tot medio maart 2021.

Gratis toegang op:
Woensdag van 14.00 tot 16.00 u & zaterdag van 11.00 tot 13.00 u
Hoofdstraat 1a, Baarn (onder de bibliotheek)
www.historischekringbaerne.nl



GEBOREN, GETOGEN: MERCIA VRIES-LENGERS

Opgroeien in Baarn, het is zo slecht nog niet. In deze serie gaan we terug in de tijd, terug naar het ouderlijk huis, het buiten spelen in de buurt, de lagere en middelbare school. Deze keer: de jonge jaren van Mercia Vries-Lengers, dochter van een ambitieus en hardwerkend middenstandsechtpaar.

door Marjo Stam

Mercia werd op 30 november 1934 geboren in het ziekenhuis aan de Torenlaan in Baarn. Haar vader was Hugo Jacobus Lengers, een geboren Baarnaar; moeder Elisabeth Roos kwam uit



Trouwdag Hugo Lengers en Elisabeth Roos.

Wormer (N-H). Elisabeth was 41 jaar toen ze beviel van Mercia. *Mijn ouders waren al 10 jaar getrouwd. Ze waren altijd druk, mijn moeder had geen tijd voor kinderen. Ze werkte als coiffeuse en had een eigen kapsalon in het woon-winkelpand aan de Brinkstraat waar ik ben opgegroeid.* Vader Hugo werkte na de Eerste Wereldoorlog een korte periode bij een elektrotechnisch bedrijf in Utrecht, maar al snel begon hij voor zichzelf: niet meer in loondienst, maar eigen baas. Aanvankelijk in de Bosstraat in Baarn, daarna in een winkelpand aan de Laanstraat voor apparatuur, verlichting en installatie. Het bedrijf floreerde. Het is de tijd van de elektrificatie: in de beginjaren waren het vooral de grote Baarnse villa's die elektriciteit lieten aanleggen, maar al snel schakelden steeds meer huishoudens over op elektriciteit. Vader deed het elektrisch onderhoud in de grote villa's. Elektrische verlichting en elektrisch koken zorgden voor een revolutie in huis en kwamen ook in bereik van de middenklasse. In 1928 kon vader Lengers het pand Brinkstraat 29 huren van de familie Kuijer die verschillende panden rond de Brink bezat. Hij liet het pand - dat tot dan toe als pension had gefungeerd - tussen 1928-1930 grondig verbouwen en schakelde daarvoor architect Jan Duiker in, die onder andere sanatorium Zonnestraat en hotel Gooiland in Hilversum ontwierp. Helaas is van de kenmerkende details, zoals de stalen spon-

ningen rond de ramen, niets meer overgebleven, in het pand is nu Electro World Van der Meulen gevestigd. Aan de voorkant van het pand zaten het elektrotechnisch bureau en de winkel, terwijl aan de achterkant de kapsalon van moeder was. In de eerste jaren van hun huwelijk, voor de geboorte van Mercia, leidden haar ouders een druk bestaan: hard werken, maar ook genieten van het leven. Het waren de *roaring twenties*, de Eerste Wereldoorlog en de Spaanse Griep lagen achter hen. Een tijd van optimisme, voor-spoed en vrolijkheid was aangebroken.

Vader trok op met een groepje vrijgezelle vrienden die het avontuur niet schuwden en moeder deed, in die eerste huwelijksjaren, van harte



Verlichte etalage van het winkelpand Lengers in de Laanstraat.

mee. Een van die vrienden was de Baarnse luchtvaartpionier Geysendorffer. Met hem hebben vader Lengers en zijn vrienden begin jaren 1920 mooie vluchten gemaakt vanaf Schiphol; als ze laag over Baarn vlogen, stonden bekenden naar hen te zwaaien. En altijd was er wel een aanleiding voor een feest: een *bal masqué* in hotel Central of de nationale feestdag ter ere van de verloving van prinses Juliana en prins Bernhard op 12 december 1936 waarvoor vader Hugo de feestverlichting verzorgde.

Ook na de komst van hun dochttertje bleef moeder aan het werk in haar salon. Ze was een zakenvrouw, heel zelfstandig en altijd bezig, een Spakenburgse werkster hield het huis schoon. *Ik had een kinderjuffrouw en kwam alleen op zaterdag in de kapsalon. Dan mocht ik de krentenbollen binnenbrengen die mijn moeder die dag met een kopje koffie aan haar klanten presenteerde. Mijn ouders waren ook actief bij de in de jaren twintig opgerichte Winkeliersvereniging Brinkstraat. Een hechte groep ondernemers die niet alleen zakelijk maar ook als vrienden met elkaar optrokken.*

Op haar vierde gaat Mercia naar de Montessori kleuterschool van de NBS aan de Smutslaan. Daar leert ze haar hartsvriendin Elly kennen, die op de Brink nr. 8 woonde, in het *Schoutenhuis*. Haar vader, G.S. Koelewijn, was architect, hij heeft een aantal woningen in Baarn ontworpen. Ook leert Mercia dan al zwemmen in Hilversum, er was toen een overdekt zwembad in de Kapelstraat. Een monteur van haar vaders bedrijf bracht haar achterop de fiets naar Hilversum. Later leerde ze van de fameuze meneer Geuchies, haar overbuurman, zwemmen in de Eem.

In de eerste klas van de lagere school zaten acht leerlingen. Ook al is ze een middenstandskind, Mercia voelt zich als een vis in het water op de



Aanbrengen van feestverlichting bij de Naald ter ere van de verloving prinses Juliana en prins Bernhard

NBS. Ik heb nooit een minderwaardigheidsgevoel gehad en liet niet over me heen lopen. Ik kwam al jong in de grote villa's, als mijn vader mij op de fiets meenam naar klanten. Als enig kind was ik een kleine wijsneus en zat overal bij. Ik speelde ook bij vriendjes in Hoog Baarn. Ik zocht altijd de gezinnen met kinderen op, op zoek naar gezelligheid. Het was toen nog veel meer een standenmaatschappij en daar hoorden ook speciale voorschriften bij. Van mijn ouders mocht ik niet in bepaalde straten of buurten komen, dus liep ik altijd dezelfde weg naar school: via de Brink en de Laanstraat. Ik moest het niet in mijn hoofd halen om bijvoorbeeld in de Burg. Penstraat te komen. Zo ging dat toen. Mijn ouders voedden hun enig

kind beschermd op. Buiten spelen in de Brinkstraat met buurtkinderen mocht gelukkig wel.

Oorlogsherinneringen

Het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog maakte een einde aan het tot dan toe zorgeloze meisjesbestaan. Mercia kan zich nog goed herinneren dat er tijdens de mobilisatie in 1939 Nederlandse soldaten gelegerd waren in Baarn. Die soldaten kwamen in café Onder de Linden in de Hoofdstraat bij elkaar. Ik weet dat mijn vader ze bij ons thuis uitnodigde: 'Kom maar', hij was heel gastvrij. Toen de Duitsers op vrijdag 10 mei 1940 Nederland binnenvielen, werden de inwoners van Baarn geëvacueerd naar Laren en

Blaricum. Wij kwamen in Blaricum terecht. Dat duurde maar een paar dagen, we konden al snel weer terug naar huis. Hoe raar het ook klinkt, het leven ging ook gewoon door. Ik trok nog steeds veel op met Elly en kwam vaak bij haar thuis, een heerlijke plek, met achter het huis een grote tuin met geitenweitje. Ik ging ook nog gewoon naar school, alleen in het laatste oorlogsjaar kregen de NBS-leerlingen les in villa's van particuliere families. Ik zat toen in de vijfde klas en herinner me nog dat we een boek lazen uit Canada over het bestaan van bevers. Dat er Joodse kinderen niet meer naar school kwamen, realiseerde ik me toen niet. Kinderen die er niet meer waren, waren verhuisd, dacht ik. Ik had er geen idee van dat

het om Joodse kinderen ging. De meeste van hen waren ondergedoken en kwamen gelukkig na de oorlog weer terug op school. Tijdens de oorlog heb ik bij Elly thuis ook de tekenaar Escher ontmoet. Die woonde toen in Baarn aan de Nicolaas Beetslaan, en omdat hij geen eigen atelier had, mocht hij gebruik maken van het atelier achter het huis van Koelewijn aan de Brink. Soms zat hij op het stoepje te tekenen en een keer vroeg hij ons lege blaadjes uit ons rekenschrift. Het ruitjespapier hielp hem bij het tekenen. Tijdens de Eschertentoonstelling in kasteel Groeneveld, in 1998, hing er een tekening op het ruitjespapier uit mijn NBS-schriftje.

De sterkste herinneringen heeft Mercia aan



Het verbouwde pand Brinkstraat 29



Mercia en een buurlogeetje in de Brinkstraat

het laatste oorlogsjaar: luchalarm, geallieerde vliegtuigen boven het dorp, beschietingen én de hongerwinter. De beschieting van een Duitse trein bij de Torenlaan staat haar nog helder voor de geest: *Ik had samen met mijn vriendin Elly in het Baarnse bos gespeeld. We liepen over de Torenlaan naar huis toen Spitfires hun aanval op een Duitse trein openden. We kropen onder een bankje dat langs de weg stond, zagen dat er paarden werden afgeschoten, net als de kok die achter een gamel met eten stond. Het was vreselijk. Toen de vliegtuigen geen bommen meer lieten vallen en niet terugkeerden, zijn we naar huis gerend.*

Er was een nijpend gebrek aan eten, het op bonnen verstrekte rantsoen was lang niet voldoende. *In de katholieke school aan de Kerkstraat waren Duitsers gelegerd en daar probeerden we in de hongerwinter Kuch, Duits brood, te krijgen. Het werk van mijn vader werd vaak ook in eten betaald. Mijn ouders gaven in de Hongerwinter vier onderduikers te eten, die in spertijd via de tuin en het muurtje bij de kerk in de Kampstraat bij ons binnenkwamen. Ze waren gevlucht vanuit Rotterdam, waar ze in een bonnendistributiekantoor Duitsers hadden doodgeschoten. Via de ondergrondse kwamen die mannen in Baarn terecht, maar meer heb ik er nooit over geweten. Na de oorlog hebben we niets meer van ze gehoord. Mijn moeder ging ook met de fiets naar Barneveld om eieren te halen. Die ruilde ze voor parfums uit de kapsalon. Mijn vader en ik waren altijd weer verschrikkelijk blij als ze heelhuids thuis kwam. Ze vertelde daar eigenlijk weinig over. Ook de elektriciteit was het laatste oorlogsjaar afgesloten. Met onze burens van nummer 31, de groentewinkel van Steenstra, kregen we stiekem stroom uit het kerkje in de Kampstraat. De koster kreeg daar toen geld voor. Wij kookten*

thuis natuurlijk elektrisch. Ons huis had een bomvrije kelder waar we, tijdens beschietingen met drie families uit de Brinkstraat drie dagen lang aten en sliepen. Ook op andere momenten deden wij onze kelder met de overburen.

De dag dat Mercia hoorde dat Baarn bevrijd was, heeft een onuitwisbare indruk op haar gemaakt: *Al dagen gingen er geruchten dat de bevrijding nabij was. De Duitsers hadden nog steeds het idee dat ze de baas waren en toen wij 7 mei boven uit het raam keken, zag ik een Duitser die zijn pistool op mensen in de Penstraat richtte en schoot... Een angstaanjagend geluid en dat terwijl wij al feestvierden. Ik dook snel van het raam weg. Daarna kwamen de Engelse tanks vanuit de Hoofdstraat de Brink oprijden en wij kinderen klommen daar natuurlijk bovenop en kregen kauwgom en sigaretten voor onze vaders. We lieten ons meerijden tot de Van Heemstralaan. Overal werd die week gedanst op de hoeken van de straten en achter het muziekkorps van de Schotse band die in Peking gelegerd was. Daar bietsten Elly en ik stukken chocola en kauwgom.*

De jaren van wederopbouw

Na de bevrijding maakte Mercia in 1947 de NBS af en ging vervolgens naar Het Baarnsch Lyceum, toen nog gevestigd in villa Waldheim aan de Vondellaan. *Ik bleef in de derde klas zitten omdat ik een vriendje had met wie ik als 14/15-jarige in de pauzes samen rondliep en een broodje at. Heel onschuldig, maar de rector stelde dat niet op prijs. Guus, het vriendje, zou later mijn echtgenoot worden. Hij was later op het lyceum gekomen. Zijn familie was gerepatrieerd uit Indonesië en na diverse omzwervingen was zijn moeder met haar kinderen in Baarn terechtgekomen. Mijn vader besloot dat ik naar een meisjesschool moest. Dat werd de meisjes-HBS in Utrecht aan*



APOTHEEK JULIUS

Sinds 1886



M.A. Smulders-de Jong, apotheker

UW GENEESMIDDEL ONZE ZORG

Laanstraat 36, 3743 BG Baarn

Telefoon (035) 5412432

Fax (035) 5421021

apotheek.julius@ezorg.nl

www.apotheekjulius.nl

AL 35 JAAR STERK IN:

- TAPIJT
- LAMINAAT
- GORDIJNEN
- VITRAGE
- RAAMDECORATIE
- MEUBELSTOFFERING
- BEDDEN
- BOXSPRINGS
- DEKBEDDEN EN KUSSENS
- BEDTEXTIEL

VAKKUNDIG,
ERVARING, SERVICE EN
EEN DESKUNDIG
ADVIES

DE WOON- EN SLAAPSPECIALIST VAN BAARN E.O.



jan buis

NIEUWSTRAAT 24-27, 3743 BK BAARN

WONEN: TEL. 035-5412600

SLAPEN: TEL. 035-5413076



Eemnesserweg 12 3741 GA Baarn
telefoon 035 5413321
www.debaarnsenotarissen.nl
email : info@debaarnsenotarissen.nl

PLEZIERIG LEVEN, ZORGELOOS WONEN



DANKZIJ ONS ZORGHOTEL
KUNT U EVEN 'PROEFWONEN'

Welkom bij Huize Brandsen. Een sfeervol woon-zorghuis en zorghotel midden in het gezellige en groene Baarn. Hier geniet u van professionele levensloopbestendige zorg, ruime appartementen en een levendige sfeer. Een zorgindicatie is niet noodzakelijk. Zo wordt verzorgd wonen zorgeloos leven. Zie www.huizebrandsen.nl

HUIZE • BRANDSEN
verzorgd wonen

Koningsweg 2, 3743 EV Baarn 035 541 3055 info@huizebrandsen.nl www.huizebrandsen.nl



*Trommelwedstrijd en optocht in de Brinkstraat
(coll. HKB)*

de Wittevrouwenkade en daar had ik heel wat meer vrijheid dan op Het Baarns Lyceum. Ook vriendin Elly was blijven zitten en ging naar dezelfde HBS. Samen reisden we elke dag met de trein op en neer, en dan in de trein huiswerk maken. In 1953 slaagde ik voor mijn eindexamen HBS-A.

Het naoorlogse leven bestond uit meer dan school: ook de wederopbouwjaren waren jaren van optimisme. Er werd volop gedanst, geëest, gesport en uitgegaan. Mercia herinnert zich nog hoe haar moeder in 1952, tijdens een lange zomervakantie, een 'muziekwedstrijd' organiseerde voor de kinderen uit de buurt. *Mijn moeder was een doener en een baas! Ze zag wat kinderen uit de straat trommelen op lege soepblikken. Ze spoorde ze aan nog meer vriendjes te zoeken uit de buurt, verdeelde ze in groepjes met allemaal een eigen blikken trommel. Het begon klein, maar groeide uit tot een groot evenement waar Phonogram zich mee bemoeide en dat uitmondde in een trommelwedstrijd en een optocht die geopend werd door de toenmalige burgemeester Van Beeck Calkoen.*

Sportief

Mercia deed veel aan sport. Ze was jaren lid van de gymnastiekvereniging Excelsior. Zwemmen deed ze uiteraard in de Eem: *Daar zaten mijn vriendinnetje Elly en ik de hele zomer. Vanuit de zweminrichting doken we de rivier in als er een binnenvaartschip aan kwam. Die schepen hadden meestal een bootje achter het schip en daar zwommen we naar toe om ons dan een eind mee te laten slepen, vaak tot Café Kuijer (nu Eemlust). We moesten dan wel het hele eind weer terugzwemmen.* Rond haar veertiende werd ze lid van de Baarnse Roei- en Zeilvereniging. Ze leerde zeilen en roeien, gaf daarna ook zeilles in de toen veel gebruikte 12-voetsjol. Dansles hoorde er uiteraard ook bij voor een teenager vlak na de oorlog. Ze kreeg les op haar veertiende in Dansschool Martin in Hilversum, met jaarlijks het grote bal in het Concertgebouw in Amsterdam. Daar ging ze - in lange jurk - met haar ouders heen, vader in *jacquet*. En dan was er natuurlijk nog bioscoop Flora in de Laanstraat die frequent werd bezocht.

Na haar eindexamen HBS-A in 1953 deed Mercia toelatingsexamen voor de Amsterdamse Academie voor Lichamelijke Opvoeding. Ze werd toegelaten maar nog in datzelfde jaar stapte ze over naar een opleiding secretaresse bij Schoevers in Amsterdam. Als gymlerares zou ze in rijksdienst komen en dat betekende in die tijd voor een vrouw: stoppen met werken na het huwelijk. Dat wilde ze niet. Guus was nog steeds haar vriend, ze traden in 1958 in het huwelijk. *Jullie moeten maar eens gaan trouwen*, had haar vader gezegd. Hij had voor hen een huis aan de Mozartlaan gekocht, in de toen net ontwikkelde Componistenwijk in Baarn-Noord. Daarmee eindigden haar (jonge)meisjesjaren.

Na het overlijden van haar vader in 1959, nam



Grote drukte in de Brinkstraat bij het optreden van Les Baroques

echtgenoot Guus het bedrijf in de Brinkstraat over. Mercia werkte mee in de winkel waar ze aanvankelijk elektrische apparaten en witgoed verkochten. Guus deed ook de marketing en bedacht advertenties voor de *Baarnsche Courant* die inspeelden op de actualiteit. In 1964 kochten ze het buurpand nummer 31 aan. Maar met de opkomst van grootwinkelbedrijven voorzagen ze een achteruitgang in de witgoedspécialzaak en ze schakelden over naar een Platenboetiek. Bij de opening daarvan in 1967 hadden ze de toen populaire Baarnse popband Les Baroques uitgenodigd om te komen spelen: *We hadden geen idee wat we losmaakten, de hele Brinkstraat stroomde vol mensen, en dat zonder een vergunning aangevraagd te hebben. Daar was agent Klomp niet blij mee.*

Hoe het verder ging

Guus en Mercia kregen drie zonen: Hugo, Michiel en Guus. Vanwege gezondheidsproblemen van haar man beëindigden ze het bedrijf in 1979. Na een aantal jaren besloot Mercia weer te gaan werken. Ze solliciteerde bij Reckitt & Colman, dat toen in het pand op de hoek Parkstraat/Leestraat was gevestigd. Deze Engelse multinational bezat meerdere merken, waaronder het bekende Reckitt zakje Blauw, maar ook Conimex. Voor dit laatste bedrijf zette zij het secretariaat op poten voor de nieuwe vestiging op industrieterrein De Noordschil. Ze werkte er tot aan haar pensioen, haar man Guus overleed in 2003. Ook als vrijwilliger was en is Mercia Vries nog steeds actief. Samen met de in 2019

overleden Martha Hofman was ze betrokken bij het GALM-project beweeggroepen voor senioren, ze hielp mee bij de oprichting van de SBSB én beheert al meer dan 15 jaar het secretariaat van de Gemeentelijke Woon Advies Commissie. Een bezige, actieve dame die haar hele leven in Baarn heeft gewoond. Of de historische kring haar hulp af en toe kan gebruiken, vraagt ze bij het afscheid...



Beeld

Afkomstig uit de coll. Vries-Lengers, tenzij anders aangegeven.



Mercia Vries voor haar ouderlijk huis, Brinkstraat 29, het huidige ElectroWorld



COLOFON

Baerne is een kwartaaluitgave van de Historische Kring Baerne.

Opplage: 850 ex.

Vormgeving en druk:

Aerprint Digitaal/Drukkerij Bakker Baarn.

Redactie

Henriëtte Beuk

Marjo Stam

VACATURE

E redactie@historischekringbaerne.nl

Postadres

Historische Kring Baerne

Postbus 326, 3740 AH BAARN

T (035) 54 303 77

E info@historischekringbaerne.nl

I historischekringbaerne.nl

Bezoekadres

Oudheidkamer HKB

Hoofdstraat 1a, 3741 AC BAARN

Ingang via de bibliotheek, in het souterrain. Er is een lift aanwezig.

Openingstijden

Wo 14-16 u en za 11-13 u of op afspraak. Bel voor nadere informatie naar (035) 54 303 77 tijdens openingstijden of mail naar oudheidkamer@historischekringbaerne.nl.

Erelid

Mw. P.H. Kuijt-Smit

Contributie

Per jaar en per adres € 19.

NL18 INGB 0004.192.133 t.n.v. de Historische Kring Baerne te Baarn.

Extra bijdragen zijn van harte welkom. Als lid ontvangt u gratis het kwartaalblad *Baerne* en heeft u gratis toegang tot onze lezingen.

De HKB is aangemerkt als culturele ANBI (Algemeen Nut Beogende Instelling). Giften aan een ANBI kunt u van de inkomsten- of vennootschapsbelasting aftrekken. Een erkende ANBI hoeft geen successie- of schenkingsrechten te betalen over legaten en schenkingen. Uw schenking komt dus volledig ten goede aan de HKB.

Verzendkosten Baerne

Buiten Baarn, binnen NL: € 10 per jaar. Gelieve contributie plus verzendkosten in één bedrag over te maken.

Verkoopadressen Baerne (in Baarn)

Oudheidkamer HKB, Hoofdstraat 1a; Bruna, Laanstraat 32.
Los exemplaar € 3,50.

Ledenadministratie

Dhr. H.J. Kroon

T (035) 54 130 01

E [ledenadministratie@](mailto:ledenadministratie@historischekringbaerne.nl)

[historischekringbaerne.nl](mailto:ledenadministratie@historischekringbaerne.nl)

Dagelijks bestuur

Dhr. J. Baerends (voorzitter)

T (035) 54 228 54

Mw. M. Olthof (secretaris)

T (035) 54 306 65

Dhr. J.M.M. Boers (penningmeester)

T (035) 63 125 45

Algemeen bestuur

Mw. E.M.M.A. Kuizinga-Claassens

werkgroep Oudheidkamer

T (035) 54 203 72

Dhr. T.J. Hofstra

werkgroep Oude Begraafplaats

T (035) 53 115 15

Dhr. J.W.A.A. van der Laan

werkgroep Archeologie

T (035) 54 116 56

Mw. H.T.M. Beuk

redactie *Baerne*

M 06 27 357 807

VACATURE

werkgroep Communicatie

Dhr. P. Mreijen

M 06 29 038 917

Mw. Th. Kruidenier-Brands

T (035) 54 178 60

AGENDA

Heden Expositie '125 jaar *Baarnsche Courant*' in de Oudheidkamer is verlengd tot medio maart 2021.

1-apr-2021 Opening expositie 'Crescendo 125 jaar' in de Oudheidkamer, aanvang 11.00 u.

Voor de laatste informatie over onze activiteiten verwijzen wij u graag naar historischekringbaerne.nl, dit met het oog op eventuele wijzigingen in het covid-19-beleid.

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm, of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de redactie. De redactie heeft er naar gestreefd de rechten met betrekking tot de illustraties volgens de wettelijke bepalingen te regelen. Degenen die desondanks menen rechten te kunnen doen gelden, kunnen zich alsnog tot de redactie wenden.

Inruilactie



Korting €1.-
bij inleveren
lege
cartridge*

Alles om te printen vind je bij Bruna

Bruna heeft een ruim assortiment huiskamer en merk cartridges.

*Lever uw oude cartridge in en krijg €1.- korting op een nieuwe.

Bruna
Laanstraat 32
3743 BG Baarn
www.bruna.nl

blij met **bruna**



RUG CENTRUM
BAARN
specialisten in beweging

**FYSIOTHERAPIE
CHIROPRACTIE
OEFENTHERAPIE
MANUELE THERAPIE
PODOTHERAPIE
REVALIDATIE
ECHOGRAFIE
SHOCKWAVE**



U bent van harte welkom
in ons moderne centrum,
met een vriendelijk en
professioneel team.

**Plus-
praktijk**

Plataanlaan 5 3741 WE Baarn tel: 5411346 www.rugcentrumbaarn.nl

Dit lid van de Historische
Kring Baerne is op deze
manier uitgenodigd voor
een persoonlijke rondlei-
ding (op afspraak)
bij Rugcentrum Baarn,
inclusief koffie.